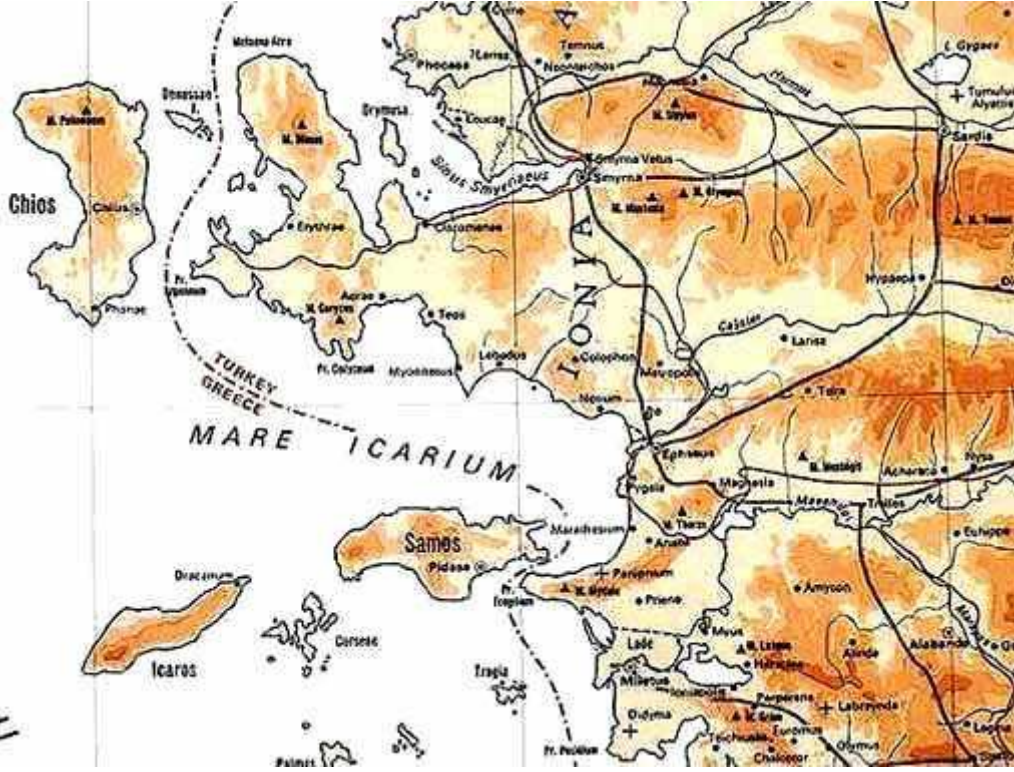
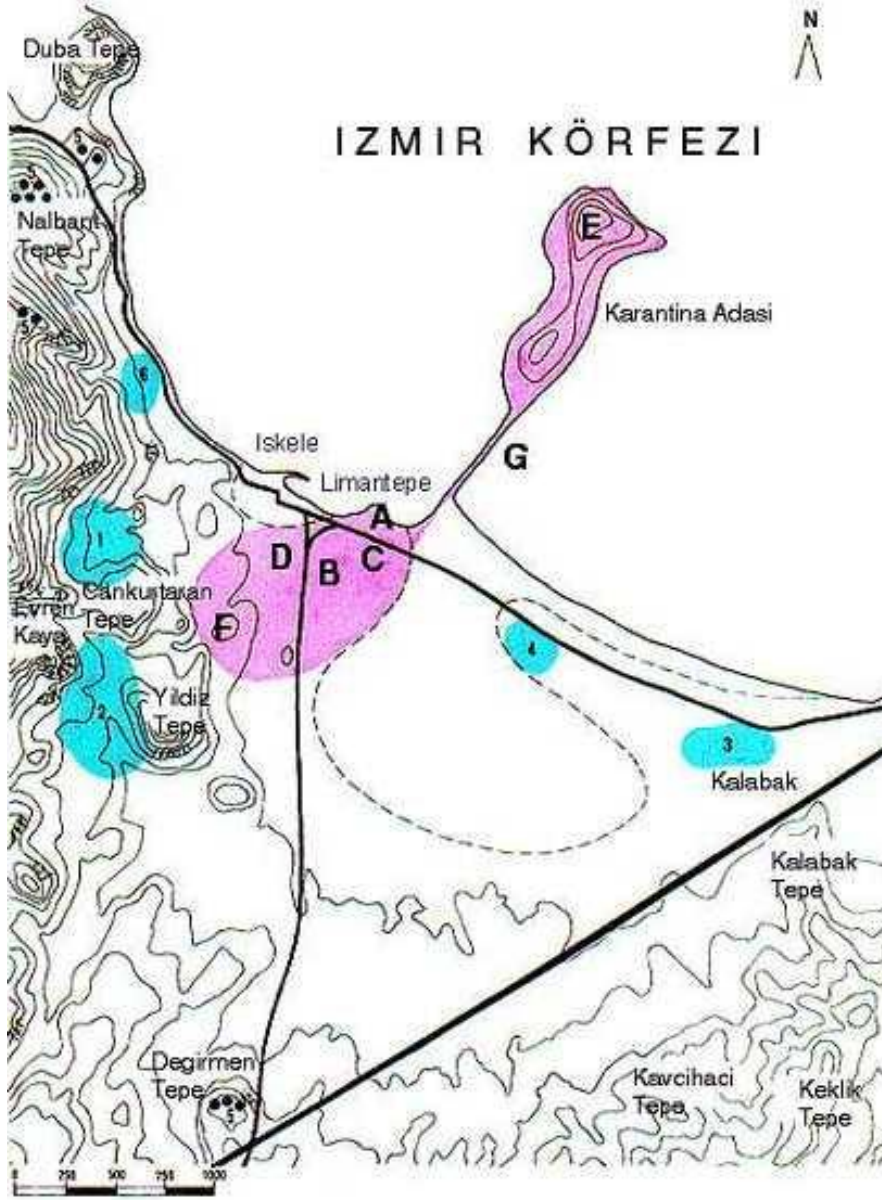

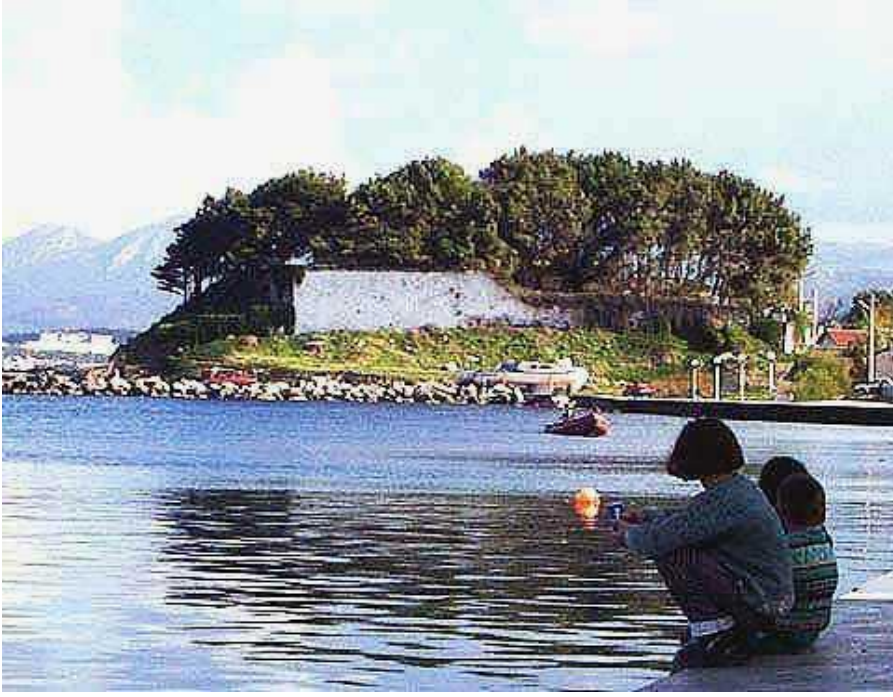
Urla / Klazomenai Kazıları

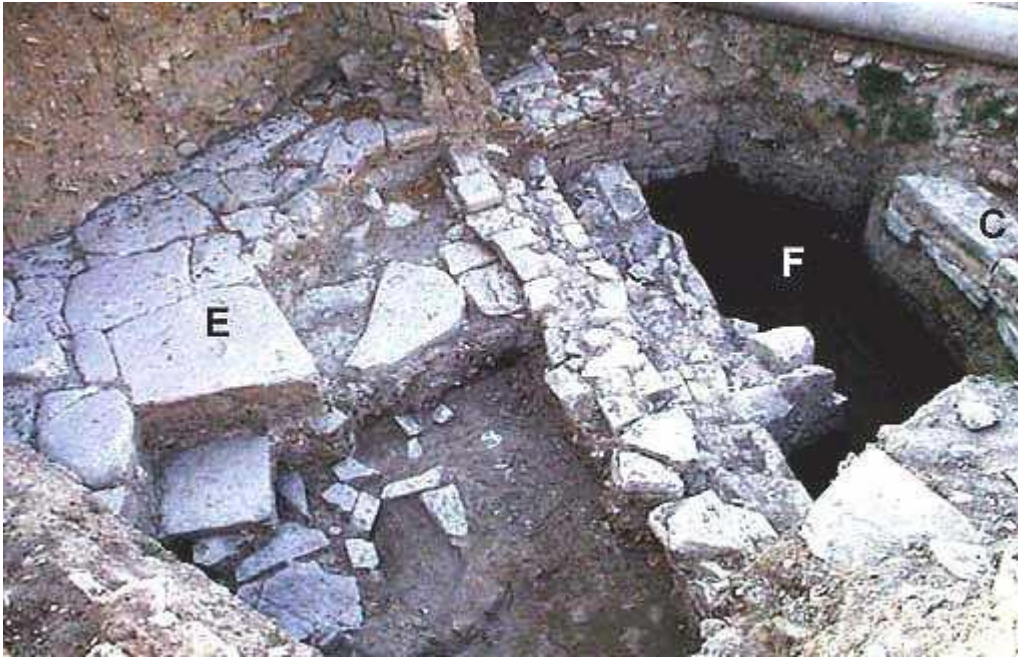
Oniki İon kenti arasında anılan Klazomenai, Urla-Çeşme yarımadasının kuzey kıyısında, İzmir Körfezi'nin ortalarında yer almaktadır. Klazomenai arazisinin (khora) doğuda Smyrna yakınlarına dek uzandığı sanılmaktadır. Balçova yakınlarındaki Agamemnon Kaplıcaları'nın civarında yer aldığı bilinen Apollon tapınağı kent arazisi içinde kabul edilmektedir. Batıda Erythrai ile sınırının Hypokremnos (İçmeler) civarında olduğu, olasılıkla Gülbahçe Köyü'nün Klazomenai'nin batı sınırını oluşturduğu, güneyde de kent arazisinin Sığacık Körfezi'ne dek uzandığı anlaşılmaktadır.

Klazomenai'de yapılmış ilk bilimsel kazı, 1921 ve 1922'de, Yunan arkeolog G. P. Oikonomos tarafından gerçekleştirilmiştir. 1979 ve 1980 yıllarında Kültür Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalardan sonra, 1981 yılında Güven Bakır'ın başkanlığını yaptığı kazı çalışmaları başlamış, hocamızın emekliliğinden sonra, 2007 yılından bu yana Klazomenai kazısının başkanlığını Prof. Dr. Yaşar E. Ersoy üstlenmiştir.

Klazomenai'de İon göçmenlerine ait olan arkeolojik izler Demir Çağı başlarına aittir. Kentin kuruluş aşaması olarak kabul edebileceğimiz bu izler M.Ö. dörtbin yıllarından itibaren iskan görmüş olan Limantepe mevkiindedir. Urla iskele yolunun doğusunda yer alan HBT sektöründe bulunan orta ve geç protogeometrik dönem nekropolü ve erken protogeometrik dönem seramik fırını kentin güneye ve batıya doğru genişlediğini kanıtlamaktadır.

Geometrik dönem kentinin (M.Ö. 900-650) sınırları kesin olarak belirlenememiştir. Ancak yerleşmenin merkezinin üzerinde prehistorik yerleşmenin yer aldığı Limantepe ve civarında

bulunduğu ve batıda HBT sektörüne kadar uzandığı söylenebilir. Bu dönemde Klazomenaililer apsidal ve dikdörtgen planlı evlerde oturmaktadırlar ve HBT sektörü buluntularına göre kentlerini M.Ö. 7. yüzyılda bir sur duvarı ile çevirmişlerdir.

Klazomenai'de arkaik yerleşme Pers işgaliyle birlikte M.ö. 546 civarında kesintiye uğramıştır ve kent alanı 20-25 yıl terkedilmiştir. Yerleşmede arkeolojik buluntularla izlenemeyen bu zamansal boşluktan önceki evre (M.Ö. 650-546), erken arkaik dönem olarak adlandırılır.

M.Ö. 7. yüzyılın ortaları Kuzey İonia seramik atölyelerinin Orientalizan ya da sık kullanılan ana bezeme motifinden dolayı Yaban Keçisi Stili olarak anılan yeni bir figürlü seramik stilini üretmeye başladıkları bir dönemdir. Bu seramiğin üretimiyle birlikte, bir seramik üslubu olan "geometrik" gelenek, belli formlarda varlığını korumakla birlikte, sönmeye başlamıştır. Aynı yıllar İonialıların denizaşırı yolculuklara da giderek yoğunlaşan bir şekilde çıktıkları, Karadeniz kıyıları ve Doğu Akdeniz başta olmak üzere yaygın ticari ilişkiler kurdukları yıllardır.

Pers istilası sonrasında Klazomenaililerin kentlerini terkettikleri ve bir süre için civar köylere ve adalara sığındıkları sanılmaktadır. M.Ö. 546 sonrasına tarihlenebilecek 20-25 yıllık bir döneme ait malzemeye ne yerleşmede, ne endüstri alanlarında, ne de nekropolislerde rastlanmaktadır. Perslerin, işgal ettikleri topraklarda sürdürdükleri ılımlı politikalar ve işgalin beraberinde getirdiği çapulcu güçlerin denetim altına alınması, tüm İonia'da olduğu gibi, zaman içinde Klazomenai'de de bir güven ortamı yaratmış olmalıdır. Özellikle Attika malzemesinden yola çıkılarak yapılabilecek bir tarihlemeyle M.Ö. 525-520 civarında Klazomenaililerin eski kent alanlarına geri döndüğü, başlangıçta geçici nitelikte inşa edilmiş yapılarla da olsa hayatın canlandığı ve çok kısa bir süre içinde tüm kent

alanlarında yaygın bir yerleşimin ve endüstri faaliyetlerinin tekrar başladığı anlaşılmaktadır. Gerek antik kaynaklardan edinilen bilgiler, gerekse deniz aşırı kolonilerde yürütülen arkeolojik çalışmalar M.Ö. 6. yüzyılın son çeyreğinin gelişkin ticaretini ve yükselen refahını belgelemektedir. Klazomenai’de de hem yerleşme alanlarındaki yaygınlığın ve yoğunluğun, hem de zeytinyağı üretim işlikleri başta olmak üzere canlanan bir endüstrinin gözlenebilmesi söz konusu zenginlik birikiminin kanıtları arasındadır.

İonia kentlerinin, bu hızlı atılımın ardından kendilerine güvenlerinin artması Pers hakimiyetine karşı isyan girişimi ile sona ermiştir. M.ö. 499’da Pers satraplık merkezi Sardeis’in tahribiyle başlayan isyan M.Ö. 494’de sert bir şekilde bastırılmıştır. Klazomenai ve Phokaia’nın, isyanın daha ilk yıllarında Perslerin eline geçtiği Herodotos (V.123) tarafından aktarılmaktadır. Sardeis’in tahribinin kızgınlığıyla

Perslerin ılımlı politikaları ortadan kalkmış, gerek doğrudan uygulanan şiddet, gerekse ağır vergiler İonia kentlerinin bir daha eski güçlerine ulaşamayacakları bir süreci başlatmıştır. Pausanias'ın "*Pers korkusu yüzünden adaya geçerler*" diyerek aktardığı (VII.III.9), anakaradaki Klazomenai kentinin terkedilişi de İonia ayaklanması sonrasında olmalıdır. Anakaradaki yerleşme alanlarında M.Ö. 6. yüzyıl sonu – 5. yüzyıl başlarındaki tabakalarda yer yer görülen yangın izleri Pers tahribi ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar bu tahrip tüm alanları içine almıyorsa da, bir çok yapının söz konusu yangından sonra tekrar imar görmemesi, en azından kaçış telaşıyla gelişen yangınlara işaret etmelidir. Bu tarihten sonra, en azından yüz yıllık bir süre boyunca, anakarada hiç bir arkeolojik kalıntıya rastlanmamaktadır. Karantina adasındaki sondaj çalışmalarının da gösterdiği gibi, Klazomenai artık bir ada kenti olarak yaşamını sürdürecektir.

M.Ö. 5. yüzyıl başlarından itibaren Klazomenaililerin yeni yurtları Karantina adası olmasına rağmen fikir ve menfaat ayrılıkları kentte ikili bir iskana sebep olmuştur. Atina sempaticanı olmayan toprak sahiplerinin önderliğinde Ada'dan ayrılanlar tarafından, Limantepe mevkiinde, Hippodamos tarzında ızgara planlı yeni bir kent kurulmuştur. M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısında varlığını sürdüren bu kent Khyton adıyla anılır. Khyton bağımsız evlerin oluşturduğu adalardan ve bu adaları dik olarak kesen caddelerden oluşmaktadır. Son yıllarda yapılan kazılar Khyton'un batı sınırının HBT sektörüne kadar uzandığını ortaya koymuştur. Anadolu'da Pers egemenliğinin sona ermesinin hemen öncesinde, M.Ö. 350 dolaylarında anakaradaki bu yerleşim terk edilmiştir. Bu tarihten sonra Klazomenaililer anakarayı tarım amaçlı olarak kullanmış, yaşamlarına Karantina adasında devam etmişlerdir.

Prof.Dr. Yaşar Erkan ERSOY

Urla – Klazomenai Kazısı Başkanı,

Hitit Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

ÇORUM